

گزارشی از وجود مگسهای کرایسومیا مگاسفالا و کرایسومیا آلبیسپس (دوبالان: کالیفوریده) در شهرستانهای بندرعباس و میناب مهدی ناطق پور* - محمدرضا یعقوبی ارشادی*
کلمات کلید: مگسها، جنس کرایسومیا، استان هرمزگان

خلاصه

مگسهای جنس کرایسومیا که در خانواده کالیفوریده طبقه بندی میشوند دارای گونه های مختلفی هستند که بانسان و حیوانات اهلی حمله کرده و ایجاد بیماری میازمیکنند. لارو گونه کرایسومیا بزیا نا سبب ایجاد میازهای مهم انسانی در برخی از مناطق آسیائی است. گرچه براساس مطالعات جیمز^۱ دو گونه مگس کرایسومیا مگاسفالا و کرایسومیا آلبیسپس از منطقه پاله آرکتیک از جمله ایران گزارش شده است ولی هیچگونه اطلاعی در مورد محل صید مگسهای مزبور و حدود انتشار آن ها در ایران در دست نیست. در این مطالعه ضمن بررسی فون مگسهای مهم پزشکی استان هرمزگان دو گونه مگس کرایسومیا مگاسفالا و کرایسومیا آلبیسپس از شهرستانهای بندرعباس و میناب مشاهده گردیدند، که در تطبیق با نمونه های موجود در موزه طبیعی لندن مورد تأیید قرار گرفتند.

مقدمه

تهاجم لارو بعضی از مگسها به بافتهای زنده و منافذ طبیعی بدن انسان و حیوانات اهلی از جمله مشکلاتی است که موجب گردیده تا دانشمندان در این زمینه

* - گروه حشره شناسی پزشکی و مبارزه با ناقلین، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، صندوق پستی شماره ۶۴۴۶ - تهران ۱۴۱۵۵.

دریچه های متعدد مطالعاتی را بروی خود بگشایند. بیماری میاز با تخریب و انهدام بافتهای زنده و تحریک منافذ طبیعی بدن میتواند مخاطراتی را برای مبتلایان بوجود آورد، بخصوص اگر این ابتلاء در مناطق حساس بدن مثل سر اتفاق بیافتد، خطرات آن جدی تر خواهد بود.

مطالعه بر روی مگسهای کالیفورمیده و نقش آنها در انتقال بیماری و ایجاد میاز در ایران از گستردگی چندانی برخوردار نیست. از جمله مطالعات در این زمینه گزارش جیمز از دو گونه مگس کرایسومیا مگاسفالا^۱ و کرایسومیا آلبیسیس^۲ از ایران بوده است. ولی هیچگونه اطلاعی در مورد محل صید مگسهای مزبور و حدود و انتشار آنها در کشور ما در دست نیست. مطالعات جهانی بر روی مگسهای کالیفورمیده از قدمت بیشتری برخوردار است (۶).

جنس کرایسومیا که در خانواده کالیفورمیده طبقه بندی میشود، دارای گونه های مختلفی است که بانسان و حیوانات حمله کرده و تولید میاز میکنند، بعنوان مثال لارو گونه کرایسومیا بزینانا از میازهای مهم انسانی در برخی از مناطق آسیای است (۴). فابریسیوز^۳ در سال ۱۷۹۴ گونه کرایسومیا مگاسفالا را شناسائی کرده ولی آنرا جزء موسکا هابه حساب آورده بود. روی نثو- دیسوئییدی^۴ در سال ۱۸۴۰ جنس کرایسومیایاها را با همان نام فعلی "کرایسومیا" نامگذاری کرد. که امروزه نیز مورد استفاده قرار میگیرد. طبق اطلاعاتی که در دست است تاکنون یازده گونه از جنس کرایسومیا تشخیص داده اند که عبارتند از: کرایسومیا آلبیسیس، کرایسومیایاها^۵، کرایسومیا کلروپیگا^۶، کرایسومیایا- اینکلی^۷ نانا، کرایسومیا لوکسی فورنز^۸، کرایسومیا مگاسفالا، کرایسومیا اومنسیس^۹، کرایسومیایاکی مرا^{۱۰}، کرایسومیایا پلی میتا^{۱۱}، کرایسومیاریگالیس^{۱۲}، کرایسومیایا نمندنی^{۱۳} (۷۳).

1- <u>Chrysomyia megacephala</u>	2- <u>Chrysomyia albiceps</u>
3- Fabricius	4- Robineau-Disvoiday
5- <u>Chrysomya bezziana</u>	6- <u>Ch. choloropyga</u> (wiedemann)
7- <u>Ch. inclinata</u>	8- <u>Ch. loxiforns</u> (villeneuve)
9- <u>Ch. oumeensis</u> (Richenbach)	10- <u>Ch. pachymera</u> (Seguy)
11- <u>Ch. polymita</u> (villeneuve)	
12- <u>Ch. regalis</u> (Robineau-Disvoidy)	13- <u>Ch. vanemdeni</u> (Zumpt)

مشخصات مرفولژیک: مشخصات مرفولژیک جنس کرایسومیا از دیگر جنسهای کالیفوریده بشرح زیر میباشند:

- بر روی سطح فوقانی قاعده رگبال اصلی^۱ یک ردیف موی ظریف مشاهده میشود.
- خارهای اکرواسیتکال^۲ و دورسوسانترال^۳ کم رشد کرده اند.
- در سطح روئی بالچه های سینه^۴ موهای نرمی دیده میشود.
- کرایسومیها به رنگهای سبز، سبز متمایل به آبی و آبی ارغوانی دیده میشوند که همگی دارای درخششی متالیک هستند.

مگس بالغ کرایسومیا مگاسفالا ۱۰-۸ میلیمتر طول دارد که برنگ سبز متمایل به آبی و آبی ارغوانی متالیک دیده میشود. چشمهای مرکب درنرها به یکدیگر نزدیک بوده با فاصله باریکی از یکدیگر جدا میشوند، در حالیکه در ماده ها فاصله بیشتری برقرار است. قطعات دهانی از نوع لیسنده -مکنده هستند. مگس کرایسومیا مگاسفالا در دهانه منافذ تنفسی جلوئی^۵ دارای کرکهای فشرده به رنگهای سیاه و یا سیاه متمایل به قهوه‌ای است، یکجفت خار درکنار هر کدام از این منافذ تنفسی قرار دارد که به خارهای تنفسی^۶ مشهور است. گونه (صورت) در کرایسومیا مگاسفالا برنگ زرد نخودی و یا پرتقالی است که براحتی از دیگر گونه های کرایسومیا قابل تشخیص است.

بالغ مگس کرایسومیا آلبیسیس کمی کوچکتر از کرایسومیا مگاسفالا بوده و در حدود ۶-۹ میلیمتر طول دارد. تنوع رنگ در کرایسومیا آلبیسیس کمتر مشاهده میشود و غالباً برنگ سبز متالیک و یا ارغوانی براق دیده میشود. چشمهای مرکب درنرها با فاصله باریکی از یکدیگر جدا میشوند. ولی این فاصله نسبت به فاصله بین دو چشم مرکب در نرهای کرایسومیا مگاسفالا، بیشتر است (۷، ۵، ۴).

موقعیت جغرافیائی و طبیعی منطقه مورد مطالعه: بندرعباس و میناب از شمال به شهرستان سیرجان از شرق به شهرستان جیرفت و از مغرب به شهرستان لارو از جنوب به دریای عمان محدود است و بین ۵۷ - ۵۵ درجه طول شرقی و ۲۸ - ۲۷ درجه عرض شمالی قرار دارد. رودخانه های میناب، شمیل و کل در این مناطق در جریان است. مهمترین

1- Stemvein	2- Acrostical bristles
3- Dorsocentral bristles	4- Thoracic squama
5- Anterior spiracle	6- Prostigmatic seta

ارتفاعات این منطقه عبارتند از: کشکوه به ارتفاع ۳۲۷۹ متر، فارغان به ارتفاع ۳۱۰۰ متر و گنو به ارتفاع ۲۳۹۹ متر از سطح دریا و کوههای بشاگرد در شمال میناب و کوههای نمک و نیان در ناحیه شمالی تنگه هرمز. قسمت جلگه‌ای زمینهای پست بصورت نوار باریکی از شمال غربی به جنوب کوهستان کشیده شده است. هوای مناطق کوهستانی گرم و خشک و هوای دشت ساحلی گرم و مرطوب میباشد. این منطقه دارای دو فصل مشخص است، یک فصل معتدل توأم با بارندگی که از اوایل آذرماه شروع و تا اواسط اسفند ماه یا اوایل فروردین ماه ادامه دارد و فصل گرم که از اواخر فروردین ماه شروع و تا پایان آبان ماه ادامه دارد. درجه حرارت در تابستان بین ۵۰-۴۵ درجه سانتیگراد و در زمستان تا حدود ۱۰ درجه سانتیگراد میرسد. میزان بارندگی سالیانه معمولاً "بین ۱۷۰-۱۰۰ میلیمتر و میزان رطوبت نسبی بین ۴۰ تا ۱۰۰ درجه متغیر است (۱۲).

روش بررسی

بمنظور بررسی فون مگسهای مهم پزشکی استان هرمزگان از بهمن ماه سال ۱۳۶۳ الی بهمن ماه سال ۱۳۶۴ محلهای متنوع تولید مثل مگسها در شهرستانهای بندرعباس و میناب هریانزده روز یکبار مورد بازدید و نمونه برداری قرار گرفت. این بررسی شامل بازدید از محل تجمع زباله های شهر، محل جمع آوری آشغالها در بازار ماهی فروشان، بازار سبزی فروشان و کشتارگاههای شهر بندرعباس و میناب بوده است. مگسها به کمک تور حشره گیری صید و سپس بمنظور کشته شدن به شیشه سیانور منتقل میشدند. نمونه‌های جمع آوری شده پس از مونتاژ جهت تشخیص به گروه حشره شناسی پزشکی دانشکده بهداشت ارسال و با استفاده از کلیدهای تشخیص لین سن مایر^۱، اسمارت^۲، اسمیت^۳ و زومپت^۴ تشخیص داده شده (۷، ۹، ۱۰، ۱۱) و به تائید موزه علوم طبیعی لندن رسیده است.

نتایج و بحث

با توجه به مکانهای جمع آوری شده بالغ کرایسومیا در شهرستانهای بندرعباس و میناب مشخص میگردد که اغلب نمونه ها از بازار ماهی فروشان و محل تجمع فضولات

1- Linsenmaier W.

2- Smart J.

3- Smith K.

4- Zumpt F.

ماهیهها جمع آوری شده‌اند. لذا پیش بینی میگردد که مگسهای کرایسومیا مگاسفالا و کرایسومیا آلبیسیس به مواد گوشتی علاقه بیشتری دارند و این امر از آنجهت حائز اهمیت است که میتواند راهنمای خوبی در امر مطالعات بعدی در مناطق آلوده و غیر بهداشتی باشد. همچنین با استفاده از عادت یاد شده و مطالعات جامع تر میتوان میزان گرایش مگسهای کرایسومیابه زخمهای حیوانی و انسانی را دریافت. با توجه به جدول شماره (۱):

مشاهده میگردد که تعداد کرایسومیاهای ماده صید شده بمراتب بیشتر از کرایسومیاهای نر بوده است. نتایج ذکر شده از این جهت در خور توجه است که اصولاً کرایسومیاهای ماده با تخمگذاری خود نقش اصلی را در ایجاد میاز بعهده دارند. در این بررسی با توجه به مناطق و زمان صید کرایسومیا مگاسفالا و کرایسومیا آلبیسیس میتوان پراکندگی دو گونه مگس مذکور را در مناطق دشت ساحلی و کوهستانی ملاحظه کرد. طبق اطلاعاتی که از این بررسی بدست آمده است مشخص میگردد که در مناطق تحت مطالعه، مگس کرایسومیا مگاسفالا در تمام فصول سال و کرایسومیا آلبیسیس در فصول بهار و تابستان فعال بوده‌اند.

تشکر

از آقای دکتر سیاوش تیرگری استادیار دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران که ما را از مشورتهای ارزنده خود برخوردار کرده‌اند تشکر مینمایم. همچنین از آقایان بهمن شتابنده و فرامرز مرادی کارشناسان ایستگاه تحقیقات پزشکی بندرعباس که در جمع آوری نمونه ها و خانم فرشته فقیه نائینی و ملیحه جداری که در تنظیم کلکسیونهای مربوطه همکاری داشته‌اند کمال تشکر و امتنان را دارد.

جدول شماره (۱) - تعداد ، محل و زمان صید گونه های کرایسومیا مگاسفالا و کرایسومیا آلبیسپس

تعداد کل	جنس ماده	زمان جمع آوری	محل جمع آوری	نام شهرستان	نام گونه
۲۶۴	۱۰	۲۵۴ بهار تابستان پائیز	بازار ماهی فروشان ، محل تجمع زیاله ، کشتارگاه	میناب	کرایسومیا مگاسفالا
۲۲	۳	۱۹ زمستان	بازار ماهی فروشان	بندرعباس	
۳۷	-	۳۷ بهار تابستان	بازار ماهی فروشان ، بازار سبزی فروشان	میناب	کرایسومیا آلبیسپس

منابع

- ۱- رزم آرا، حسنعلی (۱۳۳۲)، فرهنگ جغرافیایی ایران، استان کرمان و مکران انتشارات دایره جغرافیایی ستاد ارتش. چاپخانه ارتش. ص ۵۶.
- 2- Borrer D. J., DeLong D.M. (1970). An Introduction to the Study of Insects. Rinehart and Winston, Inc.U.S.A. 819 PP.
- 3- Cross Rey R.W. (1980). Catalogue of the Diptera of the Afrotropical Region. British Museum (Natural Hisotry), London. 1437 PP.
- 4- Gordon K. M. Lavoipierre M.M.J. (1969).Entomology for Students of Medicine. Blackwell Scientific Publication Oxford and Edinburgh. 353 PP.
- 5- Greenberg B. (1973). Flies and Disease. Vol. 2. Princeton University Press, Princeton, New Jersey. 447 PP.
- 6- James M.T. (1947). The flies that cause myiasis in man. Washington D.C. U.S.A. 175 PP.
- 7- James M.T. Harwood K.F. (1969). Herms's Medical Entomology. The MacMillan Company, London. 484 PP.
- 8- Linsenmaier W. (1972). Insect of the World. C.J. Bucher AG, Lucerne. Switzerland. 392 PP.
- 9- Ross H.H. (1964). A Textbook of Entomology. Toppan Printing Co. S. Singapore Pet. Ltd. 361-391 PP.
- 10-Smart J. Jordan K. Whittick K.J. (1965).Insects of Medical Importance. British Museum (Natural History), London, 303 PP.

11- Smith K.G.V. (1973). Insects and Other Arthropods of Medical Importance. British Museum (Natural History), London. 561 PP.

12- Zumpt F. (1973). Myiasis in Man and Animals in the Old World. Butterworths, London, 267 PP.